

Nr 14.*Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag med vissa bestämmelser om jämkning av valkretsar för val av landstingsmän.*

Till konstitutionsutskottets handläggning ha båda kamrarna den 15 april 1950 hänvisat en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 214, däri Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga nedan intagna förslag till lag med vissa bestämmelser om jämkning av valkretsar för val av landstingsmän.

Beträffande motiveringen för förevarande lagförslag får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas i det följande, hänvisa till det propositionen bilagda utdraget av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 31 mars 1950.

För val av landstingsmän indelas landstingsområde i valkretsar. För varje valkrets utses enligt 8 § 1 mom. landstingslagen, oavsett dess folkmängd, en landstingsman och därutöver efter folkmängden en landstingsman för varje fullt tal av 5 000. Bestämmelser om hur indelningen skall verkställas finnas i 8—10 §§ landstingslagen och om ordningen för indelningen och jämkningar i denna i 11—14 §§ samma lag.

Vid valkretsindelningen skall som huvudregel iakttagas, att för varje valkrets komma att utses minst 5, högst 9 landstingsmän, d. v. s. valkretsen skall ha minst 20 000 invånare. I övrigt gäller bl. a. följande. Stad, vars folkmängd utgör minst 15 000, bildar egen valkrets. Mindre stad kan förenas med annan stad eller andra städer eller, då särskilda skäl föranleda därtill, med angränsande landsbygd till en valkrets. I valkrets, som utgöres endast av städer, skall folkmängden uppgå till minst 15 000. I vad angår landsbygden skall delningen verkställas, där så lämpligen kan ske, efter domsaga, tingslag eller härad, men eljest efter kommuner. (8 § 2 mom.) Enligt 9 § landstingslagen kan under vissa förutsättningar valkrets få bildas med mindre folkmängd än vad som föreskrives i 8 § 2 mom. 10 § innehåller bestämmelser för det fall att antalet landstingsmän enligt reglerna i 8 och 9 §§ inom ett landstingsområde ej skulle uppgå till tjugu.

Indelningen i valkretsar jämte det antal landstingsmän, som skall utses för varje valkrets, fastställas av landstinget. Förslag till indelning skall avgivas av länsstyrelsen, sedan landstingsområdets kommuner beretts till-

fälle att yttra sig (11 §). Bliva de förhållanden, vilka legat till grund för landstingets beslut enligt 11 §, så ändrade att jämkning däri påkallas till följd av stadgandena i 8—10 §§, äger landstinget verkställa jämkningen; och skall — där jämkningen ej föranletts av ändring i landstingsområdets omfattning — landstinget verkställa jämkningen vid lagtima möte året innan val av landstingsmän nästa gång äger rum eller, där Konungen så förordnar, vid urtima möte sist före april månads utgång det år valet förrättas (12 §).

Om betydelsen av ändring i landstingsområdes omfattning finnas bestämmelser i 13 § (utvidgning) och 14 § (minskning) landstingslagen.

Utvidgas landstingsområde, äger nästa landsting, på länsstyrelsens förslag eller efter inhämtande av dess yttrande, verkställa den jämkning i valkretsindelningen, som må föranledas därav. I två fall skall landstingsområdets utvidgning dessutom följas av nyval nämligen 1) om folkmängden i det med landstingsområdet införlivade området uppgår minst till tal, som enligt 8 eller 10 § berättigar till att utse en landstingsman, samt 2) om det antal landstingsmän, som efter av införlivningen föranledd jämkning av valkretsindelningen skall utses för den eller de av jämkningen berörda valkretsarna, är högre än det antal landstingsmän, som före jämkningen utsetts för den eller de äldre valkretsar jämkningen omfattat. Nyvalet skall ske å den för landstingsmannaval stadgade tid året efter det jämkningen verkställts inom den eller de valkretsar, som må ha vid jämkningen nybildats av det överförda området eller del därav eller ock eljest berörts av jämkningen.

Minskas landstingsområde gälla motsvarande bestämmelser som vid utvidgning. Upphör område, som bildar egen valkrets, att delta i visst landsting, äga de för valkretsen utsedda landstingsmännen och deras suppleanter icke fortfara med sina befattningar.

Med stöd av den år 1946 antagna lagen rörande ny indelning av riket i borgerliga kommuner har Kungl. Maj:t meddelat beslut om nyindelning för samtliga län, som skola beröras av reformen. Ikraftträdandet har härvid bestämts till den 1 januari 1952. Med utgångspunkt från att kommunindelningen skulle träda i tillämpning nämnda dag framlades för 1949 års riksdag proposition (nr 191) med förslag till lag med vissa bestämmelser i avseende å kommunindelningsreformens ikraftträdande. Förslaget godkändes med några jämkningar av riksdagen. Det grundade sig på en inom inrikesdepartementet upprättad promemoria med förslag angående vissa i samband med kommunindelningsreformens ikraftträdande erforderliga lagstiftningsåtgärder. Dessa innefattade — förutom det lagförslag som underställdes 1949 års riksdag — förslag till lag med vissa bestämmelser om jämkning av valkretsar för val av landstingsmän. Detta senare lagförslag hänförde sig till det fall att kommun i samband med kommunindelnings-

reformen överflyttas från ett landstingsområde till ett annat eller till stad utanför landsting. Förslaget upptogs emellertid ej i den förut berörda propositionen till 1949 års riksdag, enär det syntes departementschefen böra anstå med prövningen av detsamma till 1950 års riksdag, då det kunde bedömas, om någon sådan överflyttning av kommuner skulle äga rum, att det i departementspromemorian upptagna lagförslaget behövdes.

I den nu föreliggande propositionen behandlas frågan om den nya kommunindelningens inverkan på landstingsområdenas indelning i valkretsar för val av landstingsmän.

Vad härvid till en början angår de jämkningar i valkretsindelningen, vilka föranledas av indelningsändringar inom ett landstingsområde, har föredragande departementschefen framhållit, att några särskilda lagstiftningsåtgärder ej vore påkallade. Annerlunda förhölle det sig emellertid enligt departementschefen med de jämkningar i ett landstingsområdes indelning i valkretsar, som må föranledas av att området utvidgas eller minskas genom beslut i samband med den nya kommunindelningen. En sådan jämkning torde nämligen på grund av bestämmelser i 13 och 14 §§ landstingslagen skola äga rum först år 1952 och av överflyttningen eller jämkningen eventuellt föranlett nyval inom berörda valkretsar först i september år 1953. Detta skulle innebära, har departementschefen vidare framhållit, att befolkningen i de överflyttade kommunerna under halva mandatperioden icke vore representerade i det landstingsområde, vars område de tillhörde. Åtminstone om dessa kommuner hade så stort invånarantal, att deras överflyttning skulle påverka antalet landstingsmän i de valkretsar, som beröras av överflyttningen, syntes detta departementschefen mindre tillfredsställande. Huruvida en sådan inverkan komme att bli en följd av de nu beslutade överflyttningarna kunde icke med säkerhet avgöras nu. Visserligen vore invånarantalet i var och en av de överflyttade kommunerna förhållandevis obetydligt men det syntes departementschefen icke uteslutet att deras överföring skulle kunna föranleda en valkretsjämkning, som medförde ökning eller minskning i det antal landstingsmän, vilket förut utsetts för den eller de äldre valkretsar, som jämkningen omfattade. Härtill komme att de officiella befolkningssiffror, som skola ligga till grund för avgörandet om nyval, ännu ej voro tillgängliga.

I propositionen förordas därför en lag, enligt vilken landsting, vars område ökas eller minskas i samband med kommunindelningsreformen, vid lagtima möte år 1950 skall besluta om härav påkallade jämkningar i områdets indelning i valkretsar för val av landstingsmän, så att eventuella nyval i berörda valkretsar kan förrättas år 1951.

Utskottet finner ej anledning till erinran mot det i propositionen framlagda lagförslaget och hemställer alltså,

att riksdagen, med bifall till föreliggande proposition nr 214, måtte antaga följande

Lag

med vissa bestämmelser om jämkning av valkretsar för val av landstingsmän.

Härigenom förordnas som följer.

Har Konungen i samband med sådan sammanläggning av kommuner, som föranledes av lagen rörande ny indelning av riket i borgerliga kommuner, förordnat att kommun skall utträda ur landstingsområde eller överföras från ett landstingsområde till ett annat, skall sådan jämkning av landstingsområdes indelning i valkretsar för val av landstingsmän, som må föranledas av bestämmelserna i 13 och 14 §§ lagen den 20 juni 1924 (nr 349) om landsting, verkställas vid lagtima landstingsmöte år 1950.

Stockholm den 4 maj 1950.

På konstitutionsutskottets vägnar:

HARALD HALLÉN.

Närvarande

från första kammaren: herrar Jones Erik Andersson, Elmgren, Hertilz, Björck, Hällgren, Gustav Emil Andersson, Arrhén*, Thun, Georg Petersson och Ramberg*; samt

från andra kammaren: herrar Hallén, Swedberg*, Spångberg, Larsson i Julita, fru Svedberg, herrar Håstad* och Larsson i Luttra.

* Ej närvarande vid justeringen.